

Inleiding

¿Utopia? No, pero una labor de pionero incansable.

Geen utopie. Wel dagelijks pionierslabour.

Laszlo Moholy-Nagy, 1929 (genoteerd in Santiago de Chile)

Vanaf midden 2013 reisde ik een jaar lang met een camperbusje door Zuid-Amerika. Dit boek is het verslag van die trip. We ondernamen de reis met zijn drieën: mijn partner Greet Brauwers, onze zoon Jazie en ik. In Argentinië voegde Josje, de dochter van Greet, zich voor een korte vakantie bij ons. Van harte dank aan hen alle drie, het is niet altijd rozengeur en maneschijn met een schrijver in huis. Jazie, een *millennial*, bleef een jaar weg uit school en wij gaven hem ‘thuisonderwijs’. Die thuis, dat waren de benzinstations, de boomgaarden en de berggrichels die we vonden op ons traject. In de steden overnachtten we soms in hostels, tussen de backpackers. Maar het liefst stonden we op campings, heel dikwijls alleen, waar de nachten donker waren en de hemel vol, veel-sterren-campings, fantastisch in de open lucht.

De reis voerde ons door de vijf zuidelijke landen van het continent, ook wel de *South Cone* van Zuid-Amerika genoemd. Hij ving aan in Rio de Janeiro, Brazilië en leidde naar Argentinië, Uruguay, Chili en Bolivia, van waaruit we in augustus 2014 met een laatste tussenstop in het Braziliaanse São Paulo terugkeerden naar huis. Toen we aankwamen in Rio was het daar nog winter. We volgden de seizoenen, in wijzerszin en in een ruime cirkel, eerst om koelte en daarna weer om warmte te zoeken. Onze combi was een Volkswagen T4-busje uit 1991, een Westfalia met een keukentje en onder het opklapdak een extra slaappleats. We hadden de bus speciaal voor onze expeditie in België gekocht en uitgerust en per container naar Rio verstuurd. Daar doopten we hem CarroCarro. Ons busje heeft zijn diensten knap bewezen. Aan het eind van de reis hebben we hem in een haven aan de Stille Oceaan in Chili terug naar België verscheept. We rijden er nu nog in België en Europa mee rond.

Uiteraard liep niet alles op wieltjes. Met de reisbelevissen zou ik zelfs een andere bundel kunnen vullen. Maar voor een verslag als dit moesten keuzes gemaakt worden. Daarom wijd ik hierna maar enkele passages aan ons leven *on the road*. Vraag mij ernaar als u mij tegen het lijf loopt. Ik diep graag die anekdotes weer eens op. Laat me hier alleen de mechaniciens bedanken, in Montevideo, Trelew, Santiago de Chile, Los Andes, Cordoba, Salta, Antofagasta – en ik vergeet er nog enkele – die allen een wonderbaarlijke vindingrijkheid aan de dag legden om CarroCarro te herstellen wanneer het nodig was. Toen er een keer was ingebroken (de enige agressie waarmee we te maken kregen) bakte een garagist in Santiago in een kleine industriële oven zelfs een nieuw zijvenster voor onze combi, vakmanschap dat in het rijke Europa door de dure wegwerpcultuur uit de markt is geduwd.

Zuid-Amerika was een avontuur zoals je dat in je leven niet dikwijls onderneemt. Greet, Jazie en ik namen geen vakantie. Jazie moest het leerplan van het tweede middelbaar volgen en studeren, maar hij maakte ook een dozijn vlogs, videoreportages die nog altijd op onze website soulpress.be te bekijken zijn. Greet en ik hadden elk ons eigen journalistiek project. Zij was vooral in de sociale bewegingen geïnteresseerd, en maakte documentaires die ook op de website staan. Ik verzamelde informatie voor dit boek. Het moest een vervolg worden op *Grondstoffenjagers*, mijn vorige boek dat begin 2013 verscheen.

Uit *Grondstoffenjagers* bleek dat in de mondiale grondstoffenhandel alles rond multinationale ondernemingen draait. Grondstoffen zijn cruciaal voor ons. Wij hebben ze nodig om te leven, fabrieken maken er verbruiksgoederen mee, ze worden voor elke menselijke activiteit ingezet. Maar het zijn de multinationals die de structuur van deze handel bepalen. Landen en regeringen geven deze multinationals doorgaans hun zin. En de mensen? Heel vaak zijn zij de dupe, en moeten ze wijken voor de grote economische en financiële belangen. Maar niet zo in Zuid-Amerika, had ik gehoord. Daar had je activisten, georganiseerd in netwerken die het continent overspanden. Ik wilde zien wat die mensen realiseren. Oordeelt u zo dadelijk zelf hoe zij denken en zich organiseren.

Greet en ik hadden in 2010 in Bolivia een documentaire gemaakt over het lithium dat daar ruim voorradig is. Ik had dat onderwerp uitgeplozen in *Grondstoffenjagers*. Maar wat wisten wij, wat wist ik verder over onze Zuid-Amerikaanse bestemmingen? Je bereid je op zo'n trip voor door mensen te ondervragen die er geweest zijn en er contacten hebben, en door het internet af te schuimen. Dat loopt over van de interessante informatie. Maar onderzoekers moeten in de realiteit gaan staan, en er zo dikwijls mogelijk naar terugkeren, net zoals forensische speurders. Niets is zo verrijkend als dat. We hebben voor onszelf dus een buitenkans geschapen. En Zuid-Amerika gaf ons onmetelijk meer dan we hadden vermoed.

Ik heb nooit geteld bij hoeveel mensen ik ginds informatie heb ingewonnen. Ik schat dat het er haast 150 waren, evenveel als op de eindgeneriek van een Vlaamse film. Ik bedank hen hier alvast. Ik bedank ook Ides Debruyne van het Fonds Pascal Decroos, Gie Goris en de redactie van *MO**, en Erik Rydberg en de andere collega's bij mijn werkgever Gresea. Met de reis was het werk niet klaar. Terwijl ik aan dit boek schreef, bleven invallen, inspiratie en inzichten continu aan komen waaien. Dank aan Thomas en uitgeverij EPO die me de tijd hebben gegund om die informatie te absorberen en te verwerken. Het is een werk dat nooit stopt.

Doordat alle uithoeken van de aardbol vandaag de dag met elkaar verbonden zijn, is het van onzettend belang dat we volgen wat er overall gebeurt en moeten we dat trachten te vatten. Daar ligt voor mij het belang van dit boek. Zonder inzichten en een goed begrip zijn we vogels voor de kat. Europa zegt naar een kenniseconomie te evolueren. Mij goed, maar niet als anderen daarvoor worden opgeofferd. Dat is nochtans wat er gebeurt. In Bolivia ving ik op dat men er graag het indium wil valoriseren. Indium? Indium is een van die hightechmaterialen die bij ons de 'digitale revolutie' onderhouden, ik kom er dadelijk op terug in de proloog. Het dient om touchscreens van smartphones en tablets te maken. Wij hebben het niet, dus halen multinationale ondernemingen het weg bij hen. Correct? Absoluut niet. Dat ruikt naar koloniale uitbuiting. Maar het verhaal van Bolivia's indium is slechts een van de vele voorbeelden daarvan. Haast op elke plek waar we kwamen, stoot-

ten we op links met ons ‘ontwikkelde’ Europa. U vindt daarvan talrijke voorbeelden doorheen dit boek.

De uitverkoop van Zuid-Amerika eindigt straks met de politieke crisis in Brazilië en het corruptieschandaal rond petroleumfirma Petrobras. Het begint eveneens in Brazilië, in de favela’s van Rio de Janeiro. Die volkswijken zijn berucht vanwege de drugstrafkanten. Ik vertel in het eerste hoofdstuk hoe de favela’s zich verzetten tegen speculanten die er met vastgoedprojecten geldwaarde willen scheppen. Zelfs de stad wordt een grondstof (in dat opzicht lijkt Rio op Brussel), zoals de soja van Argentinië, de houtpulp van Uruguay, het koper van Chili.

Maar overal roeren zich mensen die sociale waarde willen scheppen. Ik heb met bewondering en respect naar hen gekeken en geluisterd: *j’ai bien regardé, j’ai bien vu, merci petit jésus*. Zij plooiën niet voor de oligarchen en hun geweld, zij willen goed leven. Dat is geen utopie maar dagelijks pionierslabeur. Het is me een voorrecht u dit te vertellen. Ik hoop dat u in dit boek mijn dankbaarheid maar ook mijn overtuiging leest.

Brussel, mei 2016